

Összeállító: DR. HOSS JÓZSEF
Összeállítás ideje: 1966. nov.

TART.: SOMOGYSZENTPÁLI HIEDELMEK

5 lap

FŐLORDSÁG TITKÁR: SOMOGYSZENTPÁLI

SZAKTITKÁR: XXI
XXVI

Iratgyűjtő

MSZ 5617.
PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKÖZS

ÁTVEZETVE AZ EGYREGENS ITR. 1043-as TETELE ALÓL

Somogy-szentpál
H i e d e l m e k .

RIPPL-RONAI MÚZEUM
KAPOSVÁR
Telefon: 23-74. — Postafiók: 70

1043

Az alább közölt hiedelmek Tótszentpálon és Varjaskéren a múlt században mind a két községben faluszerte ismert élményeket örökítenek meg.

1964-ben mesélték el Beke Piroskának Varjaskér szülöttjének, a pécsi pedagógiai főiskola hallgatójának, élemedett férfiak és nők. Ezek viszont nagyapáik és nagyanyáik ajkáról hallották. Annyira messze visszamegy, hogy már neukre sem emlékeznek. Az itt leírt dolgokat megnevezettek meg is mondták, hogy a régiek hagyományából tudják.

1./ A felvétel 1964-ben készült. Elmondta Varga Józsefné sz. Cseterics Veronika, 51 éves szentpáli lakos. Az esetet a szereplőtől hallotta, akik még a század elején éltek.

Tóth Pál /Pali bácsi/ és Rózsa János /János bácsi/ az egyik évben aratás körül éjjel után korszókkal, meg kaszáikkal felszerelve elindultak Varjaskérről, hogy amint a világosság engedi munkához lássanak. Utjuk a mai Kishegyen vitt keresztül. A terület közepén levő középső dűlőben volt a szőlőhegy egyetlen kutja. Amint a korszók töltögetésével foglalatostkodtak, észrevették, hogy a szomszédos temetőben egy menyecske járkál. Pali bácsi integetett neki: gyere velünk. János bácsi azt mondta társának, ne integess neki, mert hát ha futni kell, én nem tudok futni, tudod sánta vagyok. Pali bácsi másodszor is integetett a menyecskének. János bácsit elfutotta a harag. Nagyon gorombán, nagyot káromkodott: a szakramentomát, megmondtam, baj lesz belőle. Pali bácsi harmadszor is integetett a menyecskének, amire az lépéseivel feléjük tartott. Erre Pali bácsi futott előre, János bácsi nehézkesen vonszolta magát. A menyecske utánuk futott, de amikor a szőlő gyepüjéhez ért, hirtelen megállott. A menyecske megfenyegette őket: Köszönjétek meg az élő Istennek, hogy átléptétek a határt, mert különben széttéptelek volna benneteket. Aztán eltűnt. A férfiak a rémület után, amint erejüket összeszedték, visszavánszorogtak a faluba. Hidegletést kaptak. Azon a napon az aratásból semmi sem lett.

2./ Ugyanakkor Varga Józsefné sz. Cseterics Veronika a következőket tudja elbeszélni: Egy nagyon gazdag fiatalember beleszeretett egy szegény leányba. Nagyon szerette a leányt, a leány is őt. A fiatalember megbetegedett és meghalt. A leány persze éjjel-nappal siratgatta, siratgatta. A leány csak nem jött. A leány kiment a temetőbe meg vissza. Egyik éjjel megjelent neki a leány. Mért sirsz édes rózsám? kérdezte. Nem tudok náladnélkül élni, válaszol a leány. Eljössz velem? kérdi a fiu. Holdnap este itt állj a kiskapuban, eljövök érte. A leány kint állt a kiskapuban. Jött a leány fehér lovon. Édes rózsám jössz-e velem? Aztán felveszi maga mellé a lóra. Most már mennek,mennek. Azt mondja a leány: fehér lovon jár a halál, szépen süt már a holdvilág, nem félsz édes rózsám? Nem félek. Mennek, mennek, Fehér lovon jár a halál, szépen süt a holdvilág. Félsz-e édes rózsám? Nem félek. Mennek és a temető kapujához érnek. Így szól a leány: Fehér lovon jár a halál, szépen süt a holdvilág. Nem félsz-e édes rózsám? Most már félek. Oda lépnek a sirhoz. Leszáll a lóról mind a kettő. Szétnyilik a sir. A fiatalember leszáll a sirba. Ekkor megkondul imára az esti harangszó. A fiatal kislány összeszik a sirnál és meghal.

Cseterics Vendel 1964-ben a régi időből származó alábbi esetet adja elő:

Téglás Horváth Pista bácsinak jó lovai voltak. Velük ment ki a pusztára. Nagyon hajtott. Azt veszi észre, hogy mellette az üléskasban egy nagy vaskalapos ember ül. Azt mondja neki: hová mégysz? de az nem válaszol semmit. Miért ültél mellém, kérdezi. Nem szól neki. Tovább mennek. Hová mégysz? felel j, mert viszlek a csenőrségre. Akkor se szállt le. A faluba visszatérve az ember elillan mellőle. Hirtelen fürgeteg támadt, elkapja a Pista bácsi kalapját és még most is viszi a határon túl is.

Beke Vilmosné Horváth Margit /kukinya/, 46 éves asszony 1964-ben mesélte, most összegyűlt társaság előtt:

A mi falunkban Varjaskéren történt az egyik nyáron csépléskor. A petrencehordó lányok vették észre, hogy a szérüből egy nagy fekete kigyó csuszik ki. Fogják a petrencehordó rudat, hogy agyon verjék. Egy férfi odakiállt: Ne bántsátok! Nem bántották, várták mi lesz a dolog vége. A kigyó az istálló felé kúszott. A bácsi kinyitja neki az ajtót, s azt mondja neki tótul: hogye-hogye, ergye-ergye. A férfi bement az istállóba, s betette maga után az ajtót. A lányok mindezt látták, de hogy az istállóban mi történt, azt nem tudták megmondani. Várnak. Egy kis idő után egy öreg töpörödött anyóka jött ki az istállóból és bement a lakásba.

Ugyancsak Beke Vilmosné Horváth Margit /kukinya/ ezt a Szentpálon történt hiedelmet hallotta:

Egy öreg néni meghalt. Télen volt, de nem volt nagy tél. A sirásók a sirt is ki tudták ásni. Semmi akadály nem volt. Mikor ezt a nénit temették, egyszerre olyan viharos fürgeteg támadt, s hideg lett, hogy a pap is elhagyta a bucsuztatót a sir fölött. A koporsót leeresztették a sirba, de betemetni nem tudták, úgy hagyták a sirt. Másnap emberek jöttek a szomszéd faluból, másképp nem tudtak bejutni, csak úgy, hogy a temetőn keresztül kellett menniök. Az ut éppen a sir mellett haladt el. Az egyik ember mit sem sejtve, hogy milyen sir, lenézett a sirgödörbe. A koporsó tetején nagy csunya fekete kigyó feküdt, amikor a kíváncsi férfi úgy megijedt, hogy a faluba sietett. Az első házban rémülözve beszélte el mit látott.

Szintén itt a faluban történt, az öregektől örökölt hagyomány szerint a következő eset:

Egy férfiu haldokolt a faluban. Addig nem tudott meghalni, amíg a szomszéd faluból leánya át nem jött. Amikor a nő megérkezett akkor az ráült a haldokló apa fejére. Azt beszélték a faluban, azért nem tudott meghalni, mert még nem adta át a boszorkányságot. Az asszony azzal az eljárással, hogy ráült apja fejére, átvette a boszorkány szerepét. Mutatta az a körülmény, hogy az apa utána meghalt.

Cseterics Istvánné /klepo/ Posza Terézt is meghallgattam és hangtartóra vettem, amire a régi dolgokról emlékezett. A következőket adta elő:

Valamikor régen kislány koromban a plébánián tollat fosztottunk. 11 órakor mentünk hazafelé. Találkoztunk az utcán az inzsellérrel. Ő az egyik soron ment, mi meg hárman a másikon.

Ment, ment erős kópogással, lánc zörgetéssel. Minket elfogott a félelem. Ha ő ment, mi is mentünk. Ha megállt, mi is megálltunk. A félelemtől visszafordultunk és futásnak eredtünk az éjjeliórhöz meg a tetokához. A tetoka a környéken lakott. Panaszunkra az éjjeliőr azt mondta. Ne féljetek. Én találkozom azzal az inzsellérral. Elkisért haza. Az inzsellérral nem találkoztunk.

Cseterics Istvánné sz. Posza Teréz 61 éves öreg asszony, 1964-ben előadta. Édesapja szokta többször elmondani, hogy legénykorában történt vele. Mentek Rádó Ignác barátjával hazafelé. A Gergőék házában Rádó Ignácnak egy macska a vállára ugrott. Ettől kezdve egyszerre igen nagy fáradtságot érzett magában. Azért csak ment. Keservesen vonszolta magát. Kanizsai Márton /dránczó/ háza előtt a macska ráugrott a kerítésre. Az ut további részét egész könnyen, s vigán tette meg.

A következő esemény is Posza Teréz közvetítésével maradt fenn az utódokra:

Posza Vendel /márcsó/ és Tóka Jóska /csuta/ észrevették, hogy a tehénnek fogy a teje. A két fiatalember figyelni kezdett. Az istállóban lesbe álltak. Az ágyon ülve figyeltek. Gatyá madzaggal és kötény kötőjével lekötötték az ajtót. Mert a boszorkány így nem tudta kinyitani az ajtót. Egyszerre az egyik tehén alatt egy nagy béka jelenik meg. Vellát ragadt és a békába szurja. A béka megszólal: neka szanku, neka-ne bánts fiam". A két legény úgy megijedt, hogy egy pillanat alatt szótlanná váltak. Mindent elfelejtettek. Dermedtségükből később magukhoz térve, tudták elmondani a velük történeteket.

Beke Vilmosné szül. Horváth Margit még az alábbiakat hallotta az öregektől:

Élt a faluban egy özvegyasszony. Ez a szegény özvegyasszony kisfiával élt. De valamikor amikor a gyermekek serdülők voltak, a gyermekek az istállóban aludtak. Éjjel 10 óra felé járt az idő. Egyszer csak kinyillik az ablak és az ablakon egy lovasember repült be hozzá. Egyenesen az ágyra tartott és őt megtiporta. Annyira megtiporta, hogy nagyon fájt neki. Hiába kiabált volna, segítség nem volt a közelben. Ezt elmesélte a keresztkoma-asszonyának. Milyen csodában volt része. Azt mondja a komaasszony. Hazajön majd a férjem, a komád és akkor megbeszéljük. Elmegy teveled és lefeküsztek egy ágyba. Ugy is volt. Lefeküdt a komaasszony mellé. A komaasszony belül, a koma kívül. Megjött az az idő. Az ablak kinyílt és berepült a lovas. A lovas nem a komát, hanem a komaasszonyt tiporta meg. A koma megijedt, nem szólt semmit, a viz kiverete kinjában és félelmében. A lovas kitoporzékolta magát és elment. A koma azt mondta: többet az egész viláért nem jönne, hogy ezt végigélje és lássa, érezze. Az asszonymnak azt mondták: menjen el a jósasszonyhoz. A jósasszony megöntötte. Nem tudott mást mondani, mint egy jó tanácsot. Menjen haza és az ajtón belül bal kezével írja fel a nevét és hogy nincs otthon. Meg is fogadta és meg is tette a jó tanácsot az asszony. Azóta a lovas nem jelent meg.

Az előbb említett Beke Vilmosné még a következőket hallotta Horváth Ignác elbeszéléséből. Horváth Ignác neki nagybátyja volt:

Egy vasárnapon későig elmaradt a korcsmában. Barátjával jöttek hazafelé. Amint átjöttek a patakon a másik faluba, nem vettek észre semmit....

A szomszéd udvarban egy borjút látott. Nem sejtett semmit. Gondolta, hogy a szomszédnak a borjuja kijött. Ahogy jött befelé, nem ment be a szobába, hanem kiment az utcára. Szétnéz. A borju a szomszéd udvarán kijött. Kiment a borju az utca közepére, majd szétnézett. A másik soron bement a harmadik házba. Egyenest bement az istállóba. Gondolkodott, hogy utána menjen-e? Bezörgessen-e, talán az ő borjujuk. De nem ment. Várt egy darabig. Egyszer csak az istállóból kijön a borju. Lép pár lépést és követi egy másik borju. Eljöttek a ház ajtajáig, ott az egyik borju fölökkelte a másikat. A borjuk verekedtek. Kikerültek az utcára. Ott megint verekedtek. Az egyik annyira bökte és öklelte a másikat, hogy az egyik elterült a földön. Mikor már jól kiverekedte magát az egyik, elindult lenek. A másik borju felkelt és vissza elment abba az udvarba, amelyikből kijött. Bátyám mesélte, hogy olyan félelem fogta el, bement és ottbent kezdte mesélni, de nem tudta elmesélni, mert annyira rázta a hideg. Egész éjjel hideglelése volt. Azt beszélik, hogy abban a házban, ahonnan a borju kijött, ott lakott egy öreg boszorkány asszony. Megfigyelték, hogy az asszony egy hétig nem birt fölkelni, s amikor kimert jönni a napvilágra, tiszta kék volt keze, lába, arca, mindene.

Huszár Ignác /Kóber Fránci/ varjaskéri gazda a vele történt egykoru eseményt mondja el:

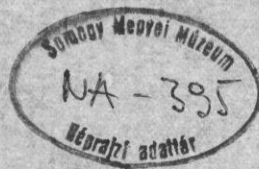
Egy fiatalember takarmányért a Kishegyre ment, a temető dűlőbe. Amint kaszálja a lucernát, egyszer csak egy menyecske odakerül eléje. Ahogy vágja a rendet a menyecske mindig előtte lépked. Annyira idegesítette az embert, mert attól félt, hogy belevág a menyecskébe. 3-4 rendet kivágott, s ez így folytatódott. Az ember gondolta, ez így nem jó lesz. Itt valami nincs rendben. Fogta a vellát, s a 3-4 rend lucernát fölhajította a kocsira. Felült a kocsira, a lovak közé vágott és elment. A menyecske ottmaradt és nézte a távolodó embert. Az embert olyan félelem fogta el, hogy a lovak hozták haza. Ugy vették le a kocsiról, s otthon meséli, hogy vele mi történt.

Varga Józsefné Cseterics Veronika előadása szerint férjével 1930-ban a következők történtek. Vargáné így adja elő:

Férjemmel történt 1930-ban. Mentek barátjával kukoricát rakni. Amint átmentek a patakon, egy cserépedény volt előttük. A férjem bele rugott. Mi a Szakramentom ez? Mentek tovább. Este hazajött. Másnap elkezdett keze-lába fájni. Jobb keze, bal lába, másnap a bal keze és a jobb lába. Mi a baja, mi a baja, mondogatták. Miért nem megy el az orvoshoz? Elment. Az orvos nem tudta a baját megállapítani. Elment az öntőasszonyhoz. Az viaszt öntött. Rajta volt a férjem meg a barátja is. Azt mondta az édesanyjának: itt a fia és a barátja. A fia belerugott egy cserépedénybe és el is káromkodta magát. Hazajöttek. A férjem megmosta kezét-lábát abban amit az öntőasszony adott és azonnal meggyógyult. Ez a csoda történt férjemmel.

Varga Józsefné Cseterics Veronika úgy emlékszik rá, hogy falunkban a 30-as években történt, hogy egy 24 éves fiatal asszony haldoklott. Jóságáért nagyon sajnálták. Apósa nehéz természetű ember volt. Unta már sok beteglátogatót. Unalmában kiment a kutra vizért. Vizmerítés közben a kapun keresztül emberi énekszót hall, de nem lát semmit. Az énekesek amint jönnek a kapun át lelkesen éneklük: Máriát dicsérni hívek jőjjetek. Megilletődve az ember bemegy a lakásba s elmondja élményét. Az énekszó után másnapra a fiatalasszony meghalt.

Régi szentpáli nóták.

Esik eső megázik a róna,
Gyere babám segíts fel a lóra,
Boros vagyok nem tudok felülni,
Kis pej lovam nem akar megállni.
Kis pej lovam nem akar megállni.

Dalolta: Cseterics István
/klepo/ 1864.

Hármat tojott a fekete kánya
Engem szeret a kend barna lánya,
Engem szeress, ne édesanyádat,
Én hajtom fel az alsószoknyádat.

Én is voltam valamikor valaki
Én is tudtam egy kislánynak hazudni,
De most vagyok hervadt rózsa levele
Egy legénynek igaz szeretője.

Darumadár messze földön, utszélen
Párját keres magának a vidéken
Párját keres magának, de nem talál
Szép kedvesem, de örökre itt hagytál.

Nyitva van az édesanyám ablaka
Gyere babám sétáljunk el alatta,
Mondjuk el a legutolsó titkunkat
Én elmegyek, te meg babám ittmaradsz.

Dalolta: Öreg Beke Istvánné
Huszár Rozákia, 1964.